

scientibus, facile dolor ille orietur, cum materia intra aliquam partem fermentescunt, præcipuè si illa pars sit maximè membranæ: hinc tensio intestinorum in affectione colica, quin etiam in cholera, morbo &c. cum humores fermentescunt intra viscera abdominis, eaque quaquaversum nitendo inflant. Hinc patet, simili modò etiam in aliis partibus oriri posse dolorem tensivum à flatu: materia enim potest in parte qualibet fermentescere, & in flatum abire, atque ita quaquaversum niti. Demùm notabis, quemlibet dolorem etiam excitari per imaginationem posse, excitata nempe ipsius specie, ut passim exempla occurrunt in incubo, in insomniis, in deliriis, & ex harum affectionum doctrina manifestum est.

Fieri potest in parte qualibet.

Quilibet dolor per imaginationem excitari potest.

DOLOR CAPITIS.

Quoniam, ut patet ex præmissis, unaquæque doloris species potest singulis partibus corporis accidere, manifestum est, qua ratione, ac necessitate caput etiam possit dolere dolore pungitivo, tensivo, gravativo, pulsativo, imò etiam cum compingatur ex ossibus non secus, ac ossa cætera, membranæ undecunque per intima succinctis, poterit ac debet, cum restulerit, dolore ossium proprio, seu fractivo affici. Ex his itaque, ac præmissis manifestum etiam est, quid sit dolor capitis, nempe solutio continui in aliqua ex partibus intra ipsum contentis facta ab hac, vel illa causa, & ejusmodi solutio hunc, vel illum dolorem pariet, prout ea erit, ut hoc, vel illo modo solvere possit. Insuper cum dolor sit quid maximè obvium, & quid singulos dolores præcedere possit, ac debeat, quid conjungi, quid succedere, ex præmissis de dolore in genere facile pateat, ab eorundem enumeratione, atque expositione abstinemus tantummodo ad finem recensentes majoris momenti quædam ex Hippocrate ad succedentia, & præsentia in hac affectione pertinentia. Cum igitur unaquæque affectio sit idiopathica, & sympathica, erit etiam hujusmodi quicunque dolor capitis, & idiopathicus quidem erit, cum causa vigeat in capite non aliunde ex aliqua parte corporis derivata, sympathicus autem, cum ab aliqua parte corporis provenit. Idiopathicus aliquando à saxis præter naturam in capite genitis, vermibus, ossibus, tumoribus, carie cranii, ulcere cerebri, & hujusmodi generatur, quin à crassiori sanguine, vel tenuiori, quorum ille tendat, fluxum prohibeat &c. hic pulset, ac pungat, ut patet per ea, quæ de dolore in genere exposita sunt. Sympathicus verò, cum pars aliqua trajicit in sanguinem humores non naturales, qui perducti ad cerebrum, seu cranium, partem nempe minimæ pressionis præterfluere ex vasibus nequeant, unde subsistentes pariant dolorem illum, qui ab iis humoribus

Caput quocunque dolore dolere potest.

Quid sit dolor Capitis.

Præcedentia, Conjuncta, & Succedentia patent ex se ipsis, & superioribus.

Idiopathicus, & sympathicus.

necessariò pendere debet, vel mollitiem cerebri afficiant suo liberiori motu divellendo, pungendo. Vel cum in parte aliquâ fit talis sensus, ut nervi concutiantur æquo plus, quam naturalis cerebri status fert, unde dolor: vel cum absque concussione solum trahuntur, & secum rapiunt appensum cerebrum, quod vix fieri posse crediderim, cum nervi antequam cerebrum subeant, mille appensionibus hic illic sistantur, ita ut cerebrum ab ipsorum tractione vix quicquam pati posse videatur. Major autem videbitur cum iis partibus consensus, ad quas vel majores nervi abeunt, & magis rectà tendentes ad cerebrum, ut septum, & Ventriculus, vel ex quibus derivantur humores maxime fermentantes, cujusmodi sunt qui ab utero, unde uteri cum capite consensus non tam ratione nervorum plurium, quam ratione humorum ab eo provenientium, qui ad cerebrum partem minimæ pressio- nis, & maximè delicatam perducti ad ejus membranulas vim suam magis exerent, quàm ad membranas reliquarum partium, unde videbitur consen- sus major, & peculiaris, quanquam re ipsa id continget non ratione veri consen- sus cum utero, sed ratione peculiaris naturæ cerebri, quæ injurias minus, quam reliquæ partes, ferre potest: dolor autem proveniet ratione partis do- lentis, & humoris dolorem excitantis, qui humor ab utero derivatur. Qua de re illud est singulare, quod asserit Langius, mulieres uteri passionibus afflictas solo vertice capitis prope futuram coronalem dolore, ubi glaciæ frigus, & pondus se sentire asserunt (quod, inquit Langius, si observaveris, ad discernendum, quando caput per matricis consensum doleat, tibi plurimum proderit.) Quod sane an verum sit in omnibus, equidem dubito, & fides sit penes Autorem. Nec quicquam aliud peculiare occurrit in idiopathicis, & sympathicis doloribus Capitis accuratiùs examinandum. Dolor quilibet capitis externus est, aut internus: externi nomine intelligitur qui est extra cranium: internus qui intra. Quanta hic controversiarum series apud Medicos, ut locus doloris intra cranium inveniatur, atque ut distinguatur externus ab interno! Ait enim Galenus, externum ab interno dignosci, quòd internus ad usque radices oculorum pertingit, eo quod oculorum tunicæ à Meningibus proveniunt, in quibus dolor internus produ- citur: externus verò in pericranio situs non ad usque radices oculorum excurrit, cum pericranium eò usque non pertingat. Alii vero dubitant, num internus occupet Meninges solas, an etiam medullam cerebri, sed hanc alii asserunt affici dolore non posse, cum non sentiat. Ex Anatomicis au- tem, & experientia chirurgorum patet, cerebri medullam, & corticem, seu totum corpus ejus, etiamsi concedatur non sentiens, quatenus nullis vasis intextum concipi potest, quemadmodum & ossa, si concipiuntur destituta membranibus omnibus, non sentiunt; tamen quia re ipsa cum intra cranium

natura-

Lib. I. Epist. 49.

Externus, &
internus.

naturaliter se
ex membranis
tum posse. ac
aspetta dole
speciem se
rit & in Me
gat ad radi
radices oc
jussmodi da
pitis veran
tumores se
tò argunt
fuisse intern
dices oculor
ad eam usq
brana nempe
lente dolear
gnet Medicis
tur operationes
pendendo, num
corres. per parte
cerebro comm
solus dolor e
etiam quia e
tactus, pre
nus sit, an
si verò extern
dolores Capi
nempe pun
Græcam ap
tur rursus d
qui torum
tur, vel rec
diuturnum r
levi qualibet
re potest, ne
& dicitur res
rem capitis
vum dolor di

naturaliter se habet, vasis innumeris implicatur etiam per intima, quæ sunt ex membranis, seu villis sentientibus, manifestum est, corpus cerebri totum posse, ac debere in dolorem cogi non secus, ac ossa possunt, ac debent, atque ita dolent, ut suum sibi dolorem proprium vindicaverint, & doloris speciem se junctam ab aliis constituerint. Itaque dolor internus esse poterit & in Meningibus, & in corpore cerebri, nec necessarium erit, ut pertingat ad radices oculorum, imò de facto non omnis dolor internus capitis ad radices oculorum pertingit, ut qui fit ad occiput, & partes circa ipsum, cujusmodi datos plurimos novimus in iis, qui per longum tempus dolore capitis vexati mortui sunt, in quorum craniis ad partes posteriores inventi sunt tumores scyrrhosi, caries ossis, lapilli &c. quæ monstra eo loco inventa certò arguunt dolorem illum, quem ægri in ea parte sentiebant, dum viverent, fuisse internum, licet oculorum radices non affligeret: sed & externus ad radices oculorum potest pertingere; etiamsi enim concedatur, pericranium ad eam usque partem non extendi, an non eò perducitur periostium, membrana nempe pericranio cohærens, imò ipsius pars, quæ proinde ipso dolente doleat oportet? Externum igitur ab interno faciliùs, & tutiùs distinguet Medicus à conjunctis cum dolore præcipuè, si vitientur, aut non vitentur operationes cerebri, nempe motus, & sensus quilibet, sicut etiam perpendendo, num dolor ille possit esse sympathicus, quod ut intelligat, excurrat per partes omnes, ut videat, num ipsarum aliqua vitio laboret, quod cerebro communicari possit; per consensum enim vix fieri potest externus solus dolor capitis, tum ratione exiguæ quantitatis, & molis nervorum, cum etiam quia externum caput majoris est motus, quam internum: ac demum tactus, premendo scilicet cutem, agitando &c. indicabit, an dolor externus sit, an internus; tactu enim, si internus fuerit, nihil mutabitur dolor, si verò externus, augeri per pressionem, vel minui poterit. Quicumque dolores Capitis specialibus singulorum dolorum nominibus nuncupantur, nempe pungitivi, tensivi &c. præter gravativum, qui in capite specialem Græcam appellationem adhuc retinet, & dicitur *καρφηλαγία*. Distinguitur rursùs dolor capitis in veterem, & recentem, totius capitis aut dimidii: qui totum caput occupat, nullum sortitus est peculiare nomen, & est vetus, vel recens, & in genere quicumque vetus est, & confirmatus per diuturnum temporis spatium dicitur *κεφαλαία*, qui vehemens est, & levi qualibet de causa exacerbatur, nec æger quicquam strepitus ferre potest, non loqui, non lucem videre. Recens autem multo mitior, & dicitur *κεφαλαγία*, cujusmodi nomen, ut ex vi ipsius patet, dolorem capitis simpliciter, & nullum determinatum significat. Qui autem dolor dimidiam cranii partem occupat, *ήμικρανία* nuncupatur, dolor

Caribaria.

Cephalæa.

Cephalalgia.

Hemicrania.

dolor quandoque eximiè intensus, & ægrum maximè affligens & quaffans; neque enim in ipso patiens solùm ferre non potest aut minimum rumusculum, aut dubiam luculam, aut loqui tantillum, quin neque tangi absque dolore in qualibet parte corporis, concutitur aliquando, sudat frigidum, pulsus fit inæqualis, vomit aquam limpidam, viridem, inspidam, amaram, fassam, & cum his affectionibus perdurat solidas 24. horas & ulterius identidem, & frequentissimè, & copiosissimè vomendo, sæpe cum conatibus irritis in vomitum, quibus in horis transactis, & vomitu suppresso dolor evanescit: æger impensè sitit, artubus vix constat omninò viribus fractus. Hujusmodi hemicrania laborantem per plures annos vidimus quendam, qui tali affectione laborare inceperat septennis ex casu in caput ad solum ex altiori arbore, & paroxysmus recurrebat per vices incertas semel, bis, quater singulis mensibus, aliquando per solidos menses nunquam, æstate rariùs, hyeme acriori sæpiùs, & in mutationibus temporum præcipuè, cum vergebant ad Austrinas, pluvias, & uno verbo humidas. Fortè autem hæc omnia primò à ventriculo, & intestinis proveniebant minus apte coquentibus, & humores crudos partim transmittentibus in sanguinem, partim intra se retinentibus, unde humores cum sanguine crassiores difficilè per vasa cerebri compressa præter naturam ex casu ab arbore fluebant, unde dolor, hinc eorum copia subsistens infarciebat, & extendebat vasa, & premebat cerebrum, ex quo convulsiones musculorum contranite carentium, cujusmodi ventriculus, unde vomitus, & nifus in eundè, & inæqualitas pulsus, & cum interim ventriculus ratione humorum contentorum pariter ab ipsis stimuletur ad vomitum, multò faciliùs ille succedebat. Interim per vim vomendi, & fluxus, ac refluxus vividus, & frequentes, qui in dolore contingunt, maximus partium omnium nifus, & expressio cujuscunque humidi, & derivatio ejus in partes cavas, nempe ventriculum, & intestina, unde materies largior vomitibus suppeditatur, & corpus exsuccum redditur, ex quo oritur sitis absoluto paroxysmo, & debilitas totius corporis absumptis per ejusmodi motus violentos spiritibus. Quod si vomenti stimulus sit tam validus intra ventriculum, ut ex se sufficiat ad ipsum producendum, eadem contingent absque eo, quod cerebrum prematur, ut patet. Quia verò repetito frequentissimè, & per 24. horas protracto vomitu materia in vasis capitis contenta, dolorem pariens sensim è vasis exprimitur, sensim minuetur copia illa materiæ dolorem parientis, & conservantis in cranio per sui intrusionem intra vasa, unde demum fluet tota & cessabit dolor. Rursus quia tremor ille doloris intensi est veluti delirium quoddam, facilè species omnis in eundem tremorem incidet, eumque propterea vividorem faciet, seu dolor augebitur, & æger non luculam, non rumusculum &c. ferre poterit, eò quod quæ-

quæcumque
dolorem inten
tinentur, ne co
Quia verò con
ationem, &
quentior par
tim: secus
mores: hinc
prætervaba
midæ, secus
voluimus,
Hæc autem
ex Hippocr
hæc quales
enim urina
cum sanguin
igitur perduc
silit, & dolo
pior, & pro
sibus eos preb
sione, & detone
quæ nulli traji
xus impedit
& per eam
tet pronun
rum Duret
bre, aliose q
lo signo præc
bus, aut par
annis mino
oportet.
lore prægra
acuta febris
bre licet acu
lore totius sa
patet, sicut
rit spiritus,
aut impedi
mala signa de

quæcunque species in speciem doloris incidens, ejusque tremore tremens dolorem intensiorem producit: quin assererat ille, se, cum dolore illo detineretur, ne cogitare quidem quicquam potuisse eadem de causa, ut patet. Quia verò constitutiones humidæ tempestatum &c. magis prohibent perspirationem, & crassiores reddere possunt humores, hinc tunc temporis frequentior paroxysmus, sicut acriori hyeme propter frigus constringentis cutim: secus autem æstate, cum calor tenuet, moveat, & expirare faciat humores: hinc etiam est, quòd idem melius habebat, ac diutius à paroxysmo præservabatur, si alvum subduceret, & facilis esset egestionis, seu alvi humidæ, secus verò, cum alvus siccabatur. Quæ de hac hemicrania notare volumus, cum sit à nobis diligenter observata, & sit raræ constitutionis. Hæc autem sunt quæ de dolore capitis novisse oportet. Age jam selecta illa ex Hippocrate de dolore capitis explicemus. *Quibus per febres urinæ turbate quales jumentorum, iis dolor Capitis vel adest, vel aderit.* Quoniam enim urinæ turbatæ provenire possunt à solutione partium solidarum, quæ cum sanguine feruntur per corpus, hoc est, partium difficilis motus; hæc igitur perductæ ad cerebrum, in quo minima viget vis pressio, facillè subsistent, & dolorem excitabunt. *Qui valentes doloribus capitis repente corripiuntur, & protinus muti fiunt, & stertunt, intra septem dies intereunt, nisi febris eos prehenderit.* Subitus enim ille insultus doloris cum vocis suppressione, & stertore indicat copiam ingentem materiæ comprimentis cerebrum, quæ nisi trajiciatur in vasa sanguinis, ita ipsum premet, ut spirituum influxus impediatur, unde Mors; traducta autem in vasa sanguinis febrem excitat, & per eam absumitur, vel tenuatur, & per excrementa redditur, quare patet pronuntiati ratio. Vide autem universum librum secundum Coacarum Dureti, cujus hic primus locus. *Capitis dolor prægrandis cum acuta febre, aliore quoque difficili signo conjunctus mortiferus: si autem omni alio malo signo procul dies 20. excesserit, sanguinis profluvium, aut suppuratum e naribus, aut partium imarum abscessus denunciat: maxime verò triginta quinque annis minoribus profluvia sanguinis, provecioribus autem abscessus expectare oportet. Ac certe profluvia omnino sperabilia sunt in frontis, & temporum dolore prægrandi.* Quoniam enim dolor capitis supponitur prægrandis, & acuta febris; vel igitur dolor ille est à decubitu materiæ crassioris, quæ à febre licet acuta solvi, ac moveri, seu concoqui nequeat, vel provenit à calore totius sanguinis febrem acutam producentis, & utrumque lethale, ut patet, sicut etiam cum alio quolibet signo difficili; dolor enim ex se absumit spiritus, & in capite naturalem eorum productionem & distributionem aut impedit, aut vitiat, atque insuper datur aliud illud difficile. Quod si mala signa defint omnia, & per tantum temporis spatium productus sit dolor,

Quædam de dolore Capitis ex Hipp.

4. Aph. 70.

6. Aph. 57.

lor, ut materies eum producens fluere incipiat (quod fieri, per experientiam didicit Hippocrates transactis viginti diebus) expurgabitur, quæ poterit, & per partes quidem capiti proximas, & vasa sanguinis per eas distributa, cum hæc magis urgeantur; si tamen nondum tantum duruerint, ut divelli à fluxu illius materiæ per vasa sanguinis fluentis non possint: in junioribus autem cujusmodi sunt trigesimo quinto anno minores, vasa illa minus duruerunt; in his igitur profluvia sanguinis maximè contingunt. Si verò materies sit tenacior, colligetur ad partes excrementa ejusmodi naturaliter separantes, ut ad glandulas narium, vel suppurabitur, & in aliquam ex inferioribus partibus derivabitur, & casu hic illic in abscessum abibit. Si verò vehemens, seu prægrandis ille dolor sit ad frontem, vel tempora, facile succedere poterunt profluvia sanguinis propter proxima vasa capillaria, quæ à proximi, & ingentis doloris vi plurimum per distractionem tensa nullo negotio demum divellentur, & sanguinem mittent. *Quibus cephalgia, & echus varietas sine febre, & simul vertigo tenebricosa incidit, & tarditas vocis, & manuum stupor, hos vel apoplecticos, vel epilepticos, vel etiam lethargicos fore expecta.* Admirabilis pronuntiati necessitas patet ex superioribus luculentissimè: hæ enim omnes affectiones indicant, copiam materiæ ad cerebrum colligi, à qua ipsum prematur: deest autem febris, quæ eam abripiat, aut absumat; igitur in ejusmodi dolore sine febre, & cum reliquis conjunctis facile apoplexia cum cæteris. Vide autem textus singulos admirabiles, & facilè ex nostris meditationibus patentes.

2. ejusdem libri.

V E R T I G I N I præmittendum.

UT Vertigo non naturalis, seu morbosa planè constet, & deducatur ex causis suis, atque necessitate, prius exponantur oportet Vertigines aliquot, in quas venit homo etiam in naturali statu, atque omninò bene se habens, dummodò quibusdam in conditionibus se constituat, quibus certo modo afficiatur in oculis, aut partibus illis interiorum sensuum, quæ ab oculorum speciebus moventur, vel in utrisque partibus, internis scilicet, atque oculis simul. Neque immorabimur in explicatione vertiginis, quatenus ad expositionem nominis, vel definitionem ejus pertinet, cum nemo sit, qui non intelligat, aliquem etiam naturaliter se habentem tum dici in vertiginem venire, cum circummagi asserit quæcumque obversantur oculis, licet quiescant, atque consistant, vel nutare, vel cruta fieri, ex quo periculum imminet, ne vertiginosus ille in terram corruat, &